

ФАКТОРИ РИЗИКУ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ В УРБАНІЗОВАНИХ РЕГІОНАХ НА ПРИКЛАДІ ПРОМИСЛОВОГО М. ЗАПОРІЖЖЯ ТА ОБЛАСТІ

І.А. Соколовська

Запорізький державний медичний університет

РЕЗЮМЕ. Актуальність. Псоріаз у всіх його різних клінічних формах — одне з найпоширеніших хронічних запальних захворювань шкіри. Для більшості пацієнтів, це означає багаторічні обмеження щодо різних аспектів повсякденного життя з величезними особистими витратами, а іноді і з тяжкою стигматизацією та дискримінацією. Соціально-економічні наслідки псоріазу пов'язані з його хронізацією, зниженням продуктивності праці та значними витратами на лікування. Захворювання може виникати як в дитячому, так і в дорослому віці, характеризується тривалими рецидивами, повною або частковою втраченою працездатності, високими рівнями інвалідизації та соціально-психологічної дезадаптації пацієнтів. Ризик виникнення та складність перебігу значно зростає при несприятливих умовах зовнішнього середовища.

Мета. Вивчити фактори ризику виникнення і поширення захворюваності на псоріаз у населення Запоріжжя і області в умовах впливу несприятливих екологічних чинників довкілля.

Методи дослідження: гігієнічні, клініко-лабораторні, функціональні, епідеміологічні, статистичні.

Результати та обговорення. Вперше використано системний підхід щодо аналізу захворюваності на псоріаз з урахуванням екологічних чинників. Результати досліджень можуть бути використані при впровадженні сучасних технологій соціально-гігієнічного моніторингу для оцінки стану здоров'я населення з виявленням загальних закономірностей формування ризику та поширеності псоріазу.

Висновки. Здоров'я людини визначається взаємодією цілої низки чинників: якість навколишнього середовища, спосіб життя, спадковість, наявність шкідливих звичок, соціально-економічне та психологічне благополуччя, доступність медичного забезпечення. У цій структурі, що формує ризики для здоров'я, на першому місці — стан повітряного середовища (66,7 %), на другому — харчові продукти (13,5 %) і третьому — шумове навантаження (12,6 %).

Екологічне середовище м. Запоріжжя та області має специфічні особливості, обумовлені характером промислового виробництва та автомобільного руху в різних міських районах. Найбільший рівень забрудненості повітря зафіксовано в Орджонікідзевському (33 % від загальної кількості перевищень), Заводському (12 %) і Шевченківському (10 %) районах міста. У цих районах мають місце різноманітні поєднання несприятливих техногенних факторів, що спричиняють негативний вплив на здоров'я населення.

Ключові слова: соціально-гігієнічний моніторинг, псоріаз, методи дослідження, екологічні фактори, профілактика захворювань.

Актуальність. На сьогоднішній день методологія оцінки ризику є загально визнаною для факторів навколишнього середовища і здоров'я населення, в першу чергу, при постійних впливах промислових забруднень. У даний час широко застосовуються методи аналітичної епідеміології неінфекційних захворювань («епідеміологія факторів ризику»), що мають на меті не просто кількісну характеристику ризику розвитку захворювань, але і виявлення чинників, що впливають на його рівень у конкретних умовах [3].

Дослідження з оцінки ризиків здоров'ю населення від впливу хімічних речовин атмосферного повітря великих промислових центрів міст України показали наявність регіональних особливостей екологічної та гігієнічної ситуації і необхідність у кожному регіоні з урахуванням багатofакторного впливу хімічних речовин оцінювати комплексно їх вплив на організм.

Для аналізу залежності здоров'я населення від чинників довкілля використовують два взаємодоповнюючих підходи: еколого-епіде-

міологічні дослідження та оцінку ризику. Еколого-епідеміологічні дослідження засновані на ретроспективному встановленні зв'язку тих порушень популяційного здоров'я, які вже можуть бути виявлені, з дією конкретних шкідливих факторів або їх комплексу. Передумовами до проведення еколого-епідеміологічних досліджень зазвичай є: наявність у середовищі існування фактора або факторів, шкідлива дія яких на організм людини можлива, виходячи з даних експериментів на тваринах або на інших популяціях; результати оцінки ризику, що прогнозує небезпеку для здоров'я населення в певних умовах; виявлення випадків захворювання у людей, що піддаються впливу такого фактора або факторів, але на значно більш високих рівнях (наприклад, професійних захворювань); виявлення в одній з популяцій значної кількості випадків рідкісних захворювань, високих показників захворюваності (смертності) або поширеності звичайних захворювань за матеріалами описової епідеміології або щодо випадкових спостережень [5].

Фактори ризику. Вони можуть бути будь-якої природи і за певних умов здатні провокувати або збільшувати ризик виникнення або розвитку відхилень у стані здоров'я людини [Гребняк, 2007].

Порівняльна оцінка ризику, викликаного певними чинниками, за різних шляхів впливу на населення і для будь-яких груп цього населення створює основу для їхнього ранжирування. Проте методологія оцінки ризику не є альтернативою характеристики середовища проживання на основі діючої системи гігієнічних нормативів (ГДК, ОБРВ, ПДР), а служить цінним доповненням до неї [2].

Пріоритетні фактори ризику для здоров'я населення м. Запоріжжя

До числа пріоритетних чинників ризику для здоров'я відносяться антропогенні забруднення атмосфери, які, безперечно, обумовлені діяльністю людини. Зокрема це зміна складу і властивостей атмосферного повітря внаслідок надходження до нього і довкілля хімічних, фізичних і біологічних сполук, що негативно впливають на здоров'я людини. Рівень атмосферних забруднень залежить від обсягу забруднюючих речовин, величини і висоти викиду, відстані від джерела викиду та метеорологічних умов [Гребняк, 2007].

У більшості еколого-гігієнічних досліджень показано: забруднення навколишнього середовища, безумовно, негативно впливає на показники здоров'я людини, найчутливіше це відбивається на дитячому населенні. Одним з найнебезпечніших критеріїв такого забруднення є вміст шкідливих речовин в атмосферному повітрі; під впливом техногенних забруднень збільшується частота будь-яких захворювань, починаючи від застудних і алергічних, закінчуючи хронічною патологією центральної нервової і серцево-судинної системи.

Звичайно, слід визнати: в умовах, що мають місце, інтенсивність забруднення довкілля в ряді регіонів країни досягла такого рівня, що чинить негативний вплив на показники стану здоров'я населення. У багатьох регіонах України проведено еколого-епідеміологічні дослідження з вивчення зв'язку між забрудненням довкіллям (головним чином, атмосферного повітря) і порушеннями здоров'я населення.

Досліджень щодо вивчення зв'язку несприятливої екології та ризику розвитку псоріазу проведено недостатньо.

Мета. Вивчити фактори ризику виникнення і поширеності псоріазу у населення Запоріжжя і області в умовах впливу несприятливих екологічних факторів довкілля.

Методи дослідження: гігієнічні, клініко-лабораторні, функціональні, епідеміологічні, статистичні.

Одержані результати широко обговорювалися. Вперше використано системний підхід щодо аналізу захворюваності на псоріаз з урахуванням екологічних факторів. Дані досліджень можуть бути використані при впровадженні сучасних технологій соціально-гігієнічного моніторингу для оцінки стану здоров'я населення з виявленням загальних закономірностей формування ризику та поширеності псоріазу.

Результати та обговорення. Оцінка рівня забруднення атмосфери м. Запоріжжя проведена відповідно до вимог п. 8 ДСП-201-97 «Державні санітарні правила охорони атмосферного повітря населених місць (від забруднення хімічними та біологічними речовинами)» шляхом зіставлення сумарного показника забруднення (Σ ПО) сумішшю речовин з показником гранично допустимого забруднення (ГДЗ). Отже, забрудненість атмосферного повітря за критерієм показника рівня забруднення є «неприпустимим», а за

ступенем небезпеки – «помірно небезпечним». Для оцінки якості атмосферного повітря, питної води і ґрунту були використані відповідні щорічні звіти, протоколи досліджень центрів санітарно-епідеміологічного нагляду, а також відомчих лабораторій.

Крім того, було визначено техногенне навантаження на ту чи іншу територію з виявленням частки галузей народного господарства в загальному навантаженні. Для цього узагальнено дані, що характеризують кількість точкових (свердловини, комори, склади та ін.), майданних (підприємства, каналізаційно-насосні станції, товарні парки, автогосподарства та ін.) і лінійних (трубопроводи нафти, газу, стічних вод, розсолів, води і т.п.) джерел забруднення довкілля.

Для виявлення причинно-наслідкових зв'язків здоров'я населення з факторами навколишнього середовища використані сучасні статистичні методи, що включають компонентний аналіз і оцінку похідних величин, їх середніх помилок, достовірність різниці показників, стандартизованих показників, парний кореляційний аналіз.

Для оцінки комплексного впливу факторів середовища застосовано підхід, в основі якого лежить зіставлення середньорайонних характеристик окремих чинників з відповідними середньо-регіональними показниками, прийнятими за стандарт (еталон). Це дає можливість переходу в розрахунках на безрозмірні показники, виражені в умовних балах.

Характеристика поширеності псоріазу в Запоріжжі та Запорізькій області

Серед всього населення найвищі рівні поширеності псоріазу зареєстровані в м. Запоріжжі, Гуляйпільському, Веселівському, Куйбишевському, Приморському та Василівському районах. У зазначених адміністративних одиницях поширеність псоріазу знаходилася в межах 269,6–513,8 вип./100 тис. Зокрема, достовірно вище середньо-обласного рівня ($p < 0,05$) поширеність псоріазу в м. Запоріжжі (на 146,1–180,6 вип./100 тис), в Гуляйпільському районі (на 96,1–141,9 вип./100 тис), і Веселівському районі (на 84,9–105,9 вип./100 тис). Статистично достовірні нижчі ($p < 0,05$) його рівні зареєстровані у Вільнянському районі (на 314,5–324,7

вип./100 тис) та Бердянському районах (274,9–294,2 вип./100 тис).

При цьому, поширеність псоріазу протягом 2012–2013 рр. перебувала на стабільному рівні. Так, у Запоріжжі вона становила 497,9–513,8 вип./100 тис, у Гуляйпільському районі — 443,6–475,1 вип./100 тис, у Веселівському районі — 417,5–438,0 вип./100 тис.

Висновки

1. На здоров'я людини впливає ціла низка чинників: навколишнє середовище, спосіб життя, спадковість, наявність шкідливих звичок, соціально-економічне та психологічне благополуччя, доступність медичного забезпечення. У структурі чинників, які формують ризики для здоров'я, одне з перших місць посідає екологічна ситуація, зокрема повітряне середовище (66,7 %), на другому — харчові продукти (13,5 %), на третьому — шумове навантаження (12,6 %).

2. У санітарно-епідемічно неблагополучних регіонах у 2–4 рази зростає частота звернень до лікувальних закладів з приводу захворювань органів дихання, кровообігу, шкіри та підшкірної клітковини. Таким регіоном в Україні є м. Запоріжжя і Запорізька область через зосередження виробництва, які забруднюють довкілля шкідливими викидами. Саме це і викликає масове захворювання на різні види шкірної патології. Вперше використаний системний підхід у даному дослідженні переконливо довів цю тезу.

3. Псоріаз — найбільш поширене хронічне, часто рецидивуюче, системне полігенне і мультифакторне захворювання на теренах України саме у м. Запоріжжя та Запорізькій області.

4. Для аналізу залежності здоров'я населення від чинників довкілля цього регіону використано два взаємодоповнюючих підходи: еколого-епідеміологічне дослідження і оцінку ризику. Еколого-епідеміологічні, а також ретроспективні дослідження встановили зв'язок між порушеннями популяційного здоров'я та дією конкретних шкідливих факторів або їхніх комплексів, що викликає захворювання шкіри у населення Запорізького регіону, зокрема псоріаз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдеев Р.М. Вплив факторів навколишнього середовища на поширеність псоріазу / Р.М. Абдеев // Епідеміологія та інфекційні хвороби. –2008, № 6. –С. 27–29.
2. Аветікян С.С. Особливості клініки, перебігу і терапії псоріазу у чоловіків / С.С. Аветікян // Автореф. дис. канд. мед. наук: 14.00.11. 2008. –23 с.
3. Адашкевич В.П. Діагностичні індекси в дерматології / В.П. Адашкевич // Медична книга, 2004. – 165 с.
4. Бакулев А.Л. Псоріаз як системна патологія / А.Л. Бакулев, Ю.В. Шагова, І.В. Козлова // Вісник Саратовського медичного університета. –2008, № 8. –С. 13–20.
5. Баткаєв Е.А. До питання про патогенетичні механізми проліферативних процесів при псоріазі / Е.А. Баткаєв, Т.В. Абрамова // Вісник післядипломної медичної освіти. –2006, № 2. –С. 56–58.
6. Бергстром К.Г. Псоріаз / К.Г. Бергстром // Практика, 2007. –152 с.
7. Владимиров В.В. Псоріаз: етіопатогенез, клініка, лікування та профілактика. Якість життя / В.В. Владимиров, Е.В. Владимірова // Хвороби шкіри. –2006. –№ 6 (17). –С. 47–49.
8. Герасимов О.М. Медична статистика / О.М. Герасимов // М. –2007. –480 с.
9. Голубчиков М.В. Показники лікувально-профілактичної допомоги хворим на шкірні та венеричні захворювання в Україні / М.В. Голубчиков // Центр медичної статистики МОЗ України. Київ. – 2009. –110 с.
10. Гребняк М.П. Превентивна медична екологія / М.П. Гребняк, С.В. Грищенко, В.І. Агарков // Дніпропетровськ: Порогі. –2013. –196 с.
11. Тез. наук. робіт 2-го Всерос. конгресу дерматовенерологів / В.С. Дмитрук, В.С. Соколова, Л.В. Стрига [та ін.] //СПб. –2007. –С. 51.
12. Екопідєатрія / М.П. Гребняк, С.А. Щудро, О.Б. Єрманченко [та ін.] // Дніпропетровськ: Порогі. –2011. –299 с.
13. Зайцева О.В. Аналіз моніторингових метаболічних показників у хворих на поширений псоріаз / О.В. Зайцева, Н.В. Жукова, Є.Г. Татузян // Експериментальна і клінічна медицина (Харків). – 2009. –№ 1. –С. 89–93.
14. Катуніна О.Р. Імунна система шкіри і її роль в патогенезі псоріазу / О.Р. Катуніна // Укр. дерматології та венерології. –2005. –№1. –С. 19–22.
15. Комарцева В.В. Вимірювання показників якості життя у хворих на псоріаз / В.В. Комарцева // Російський журнал шкірних і венеричних хвороб. –2009. –№ 5. –С. 20–23.
16. Коноваленко А.А. Особливості перебігу ускладнених форм псоріазу на сучасному етапі / А.А. Коноваленко // Медичні новини. –2009. –№ 5. –С. 100–104.
17. Кубанова А.А. Концепція і визначення якості життя хворих в дерматовенерології / А.А. Кубанова, А.А. Мартинов // Вісник дерматології і венерології. –2004. –№ 4. –С. 16–19.

**ФАКТОРЫ РИСКА ДЛЯ ЗДОРОВЬЯ НАСЕЛЕНИЯ В УРБАНИЗИРОВАННЫХ РЕГИОНАХ
НА ПРИМЕРЕ ПРОМЫШЛЕННОГО г. ЗАПОРОЖЬЕ И ЗАПОРОЖСКОЙ ОБЛАСТИ**

И.А. Соколовская

Запорожский государственный медицинский университет, г. Запорожье, Украина

РЕЗЮМЕ. Актуальность. Псориаз во всех его различных клинических формах — одно из самых распространенных хронических воспалительных заболеваний кожи. Для большинства пациентов это означает многолетние ограничения по различным аспектам повседневной жизни с огромными личными расходами, а иногда и с тяжелой стигматизацией и дискриминацией. Социально-экономические последствия псориаза связаны с его хронизацией, снижением производительности труда и значительными затратами на лечение. Заболевание может возникать как в детском, так и во взрослом возрасте, характеризуется длительными рецидивами, полной или частичной потерей трудоспособности, высокими уровнями инвалидизации и социально-психологической дезадаптации пациентов. Риск и сложность течения значительно возрастает при неблагоприятных условиях внешней среды.

Цель. Изучить факторы риска возникновения и распространения заболеваемости псориазом у населения Запорожья и области в условиях воздействия неблагоприятных экологических факторов окружающей среды.

Методы исследования: гигиенические, клинико-лабораторные, функциональные, эпидемиологические, статистические.

Результаты и обсуждение. Впервые использован системный подход к анализу заболеваемости псориазом с учетом экологических факторов. Результаты исследований могут быть использованы при

внедрении современных технологий социально-гигиенического мониторинга для оценки состояния здоровья населения с выявлением общих закономерностей формирования риска и распространенности псориаза.

Выводы. Здоровье человека определяется взаимодействием целого ряда факторов: качеством окружающей среды, образом жизни, наследственностью, наличием вредных привычек, социально-экономическое и психологическое благополучие, доступность медицинского обеспечения. В этой структуре формируются риски для здоровья, на первом — месте состояние воздушной среды (66,7 %), на втором — пищевые продукты (13,5 %) и на третьем — шумовая нагрузка (12,6 %).

Экологическая среда г. Запорожье и области имеет специфические особенности, обусловленные характером промышленного производства и автомобильного движения в различных городских районах. Наибольший уровень загрязнения воздуха зафиксирован в Орджоникидзевском (33 % от общего количества превышений), Заводском (12 %) и Шевченковском (10 %) районах города. В этих районах имеют место разнообразные сочетания неблагоприятных техногенных факторов, вызывающих негативное влияние на здоровье населения.

Ключевые слова: социально-гигиенический мониторинг, псориаз, методы исследования, экологические факторы, профилактика заболеваний.

RISK FACTORS FOR POPULATION HEALTH IN URBANIZED REGIONS ON INDUSTRIAL EXAMPLE OF ZAPORIZHIA AND REGION

I. Sokolovskaya

Zaporizhia State Medical University, Zaporizhia, Ukraine

SUMMARY. Relevance. Psoriasis in all its various clinical forms is one of the most common chronic inflammatory skin diseases. For most patients, the disease means long-term constraints in various aspects of everyday life with huge personal costs, and sometimes severe stigma and discrimination. Socio-economic consequences of psoriasis associated with its chronization, reduced labor productivity and significant costs of treatment. The disease can occur both in children and in adulthood, characterized by long-term relapse, total or partial loss of disability, high levels of disability and socio-psychological maladaptation of patients. The risk and complexity of the flow increases significantly under adverse environmental conditions.

Purpose: on the basis of social and hygienic monitoring, to study the peculiarities of the psoriasis incidence of the population of the Zaporizhia region under the conditions of adverse ecological environmental factors.

Methods of Research: hygienic, clinical-laboratory, functional, epidemiological, statistical.

The results obtained and their novelty: for the first time, a systematic approach to the analysis of the incidence of psoriasis with regard to environmental factors has been used. Research results can be used in the implementation of modern technologies of social and hygienic monitoring to assess the state of health of the population with the identification of general patterns of prevalence of psoriasis.

Conclusions. Human health is determined by the interaction of a number of factors: the quality of the environment, lifestyle, heredity, the presence of bad habits, socio-economic and psychological well-being, availability of medical care. The airspace occupy the first place (66,7 %), the second — food products (13,5 %) and the third — noises (12,6 %).

Key Words: social-hygienic monitoring, psoriasis, research methods, ecological factors, disease prevention.

Надійшла до редакції: 11.06.2018 р.